

F.A. Fayziyeva, N.J. Babamuradova,
X.R. Adizova, F.A. Nazarova

BIOEKOLOGIYA

(I qism)

O'quv qo'llanma

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS
TA’LIM VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**F.A. Fayziyeva, N.J. Babamuradova,
X.R. Adizova, F.A. Nazarova**

**BIOEKOLOGIYA
(I qism)**

O‘quv qo‘llanma

**“Durdona” nashriyoti
Buxoro – 2023**

UO'K 502.13(075.8)

20.1ya73

F 31

Fayziyeva, F.A. va boshq.

Bioekologiya (I qism) [Matn] : o'quv qo'llanma / F.A. Fayziyeva, N.J. Babamuradova, X.R. Adizova, F.A. Nazarova.-Buxoro: "Sadriddin Salim Buxoriy" Durdona, 2023. -224 b.

KBK 20.1ya73

O'quv qo'llanma oliy o'quv yurtlari talabalari va o'qituvchilari, maktab, litsey va kollejlarda yuqori sinf o'quvchilari va o'qituvchilari, atrof muhitni muhofaza qilish masalalari bilan shug'ullanuvchilar uchun mo'ljallangan.

Kitobda «Bioekologiya»ning 1-qismi o'simliklar ekologiyasi kursida o'rganilishi zarur bo'lgan asosiy muammolar- o'simliklar ekologiyasi asoslari, o'simliklarga abiotik omillarning ta'siri va ulardan oqilona foydalanish hamda muhofaza qilish masalalari yoritilgan. O'zbekistonda keng tarqalgan o'simliklar hayotini o'rganish va muhofaza qilish masalalariga alohida e'tibor berilgan. Har bir bob uchun tegishli illyustrativ materiallar, nazorat savollari, test topshiriqlari, atamalarning qisqacha lug'atlari va foydalanilgan manbalar berilgan.

Taqrizchilar:

U.T.Norboyeva, Buxoro davlat universiteti Ekologiya va geografiya kafedrasi professori, biologiya fanlari doktori

O.I.Jabborova, Buxoro davlat tibbiyot instituti "Tibbiy biologiya" kafedrasi mudiri, dotsent

O'quv qo'llanma Buxoro davlat universitetining 2023-yil 6-maydagi 204-sonli buyrug'iga asosan nashr etishga ruxsat berilgan. Ro'yxatga olish raqami 204-17.

ISBN 978-9943-9582-9-6

KIRISH

Qo'llanmada O'zbekistonda keng tarqalgan, mahalliy aholi taniydigan, dars jarayonida foydalanishga qulay, barcha organlari yaxshi shakllangan, nazariy va amaliy masalalami yechishga misol bo'ladigan turlar kiritildi O'zbekiston Respublikasini siyosiy va iqtisodiy jihatdan rivojlantirish, uning ekologik barqarorligini ta'minlash davrimizning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 75-sessiyasidagi nutqi mazmun-mohiyatiga ko'ra, keng qamrovli va mavjud muammolar yechimiga qaratilgan aniq taklif va tashabbuslar ilgari surilgani bilan nafaqat xalqimiz, balki jahon hamjamiyatining e'tirofiga sazovor bo'ldi. O'z navbatida, Davlat rahbarining BMT oliy minbarida tariximizda ilk bor o'zbek tilida nutq so'zlagani butun yurtimiz ahliga faxr-iftixor baxsh etdi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti ushbu chiqishlarida jahon hamjamiyati e'tiborini ko'plab dolzarb masalalar qatori yana bir bor Orolbo'yi mintaqasidagi og'ir ekologik vaziyat, jumladan, Orol dengizi muammolariga qaratdi. Darhaqiqat, hozirgi kunda eng yirik global ekologik falokatlardan biri, bu Orol dengizi fojiasi bo'lib, uning ekologik, ijtimoiy-iqtisodiy va gumanitar oqibatlarini tufayli mintaqasi, sog'liqni saqlash, genofond va unda yashayotgan odamlar kelajagining barqaror rivojlanishiga bevosita tahdid solmoqda, shuningdek, global ekotizimga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

O'zbekiston Respublikasi birinchi Prezidenti I.A.Karimov «O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari» kitobida: «Tabiiy va mineral - xom ashyo zaxiralaridan vahshiylarcha, ekstensiv usulda, juda katta xarajatlar va isrofgarxilik bilan foydalanishga asoslangan sotsialistik xo'jalik yuritish tizimining butun mohiyatiga mamlakat ixtiyoridagi beqiyos boyliklarga avaylab munosabatda bo'lish g'oyasi butunlay yot edi. Aksincha, boyliklardan bunday foydalanish ikki tuzumning iqtisodiy musobaqasida mamlakatning asosiy dastagi, eksport imkoniyatlarining negizi bo'lib keldi» deb ta'kidlagan edi. Bunday xo'jalik yuritish tabiat va iqtisodga katta zarar keltirdi; yashash sharoitlarining noqulay sanitar-gigiyenik holatlarini keltirib chiqardi;

FOYDALANILGAN MANBALAR

1. Ўзбекистон Республикасининг 23.09.2020 йилдаги ЎРҚ-637-сон “Таълим тўғрисида”ги Қонуни.
2. Ўзбекистон Республикасининг 09.12.1992 йилдаги 754-ХII-сон “Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида”ги Қонуни.
3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 27 майдаги “Ўзбекистон Республикасида Экологик таълимни ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги қарори.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш соҳасида давлат бошқаруви тизимини такомиллаштириш тўғрисидаги 21.04.2017 йилдаги ПФ-5024-сон Фармони.
5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019-йил 11-июндаги 484-сон “2019-2028-йиллар даврида Ўзбекистон Республикасида биологик хилма-хилликни сақлаш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги қарори.
6. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга курашимиз. Тошкент, Ўзбекистон нашриёти, 2017.
7. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш-юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. Тошкент, Ўзбекистон нашриёти, 2017.
8. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Тошкент, Ўзбекистон нашриёти, 2016.
9. Ruzmatov Э.Ҳ., Qo'ziboev., Sh.N.-Bioekologiya (O'simliklar ekologiyasi). Andijon.2020.
10. Горшина Т.К. –Экология растений. М. «Высшая школа». 1979.
11. Култиасов И.М., Ахунов Х.М.-Ўсимликлар экологияси. Т. Ўқитувчи. 1980.
12. Чернова Н.М., Вылова Л.М. –Экология. М. «Просвещение». 1981
13. Варатов П.- Табиатни муҳофаза қилиш. Тошкент.1991.

14. Рахимов Т.У. –Аутэкология, Конспект лекции. Изд. Таш.ГУ. 1991
15. Рахимов Т.У. Конспект лекции «Общая экология». Ташкент, ТашГУ, 2000.
16. Рахимова Т.У. –“Ўсимликлар экологияси ва фитоценология”. Т. 2009.
17. Степановский А.С – Общая экология. Москва. ЮНИТИ. 2001.
18. Турсунов Х.Т., Рахимова Т.У. –Экология. Изд. «Чинор». 2006.
19. Эргашов А.Э. –Умумий экология. Ўқитувчи. 2003.
20. Мухамедов И.М., Ф.И.Иноятова, С.Д.Душанбиев, С.М.Рустамова, Ш.А.Хўжаева, С.Ю.Курбонова, Д.Д.Султонова. Тиббиёт микробиологияси. Т.: Янги аср авлоди НММда тайёрланди. 2013.145 б.
21. Звягинцев Д.Г., Бабьева И.П., Зенова Г.М. Биология почв: Учебник.— 3-е изд., испр. и доп. - М.: Изд-во МГУ, 2005. - 445 с., илл. - (Классический университетский учебник).

MUNDARIJA

Kirish	3
O'simliklar ekologiyasining rivojlanish tarixi, maqsadi va vazifalari, boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi va metodlari	5
O'simliklarning atrof-muhit bilan o'zaro munosabati o'simliklarga ta'sir etuvchi abiotik omillar, biologik xilma-xillik to'g'risidagi konvensiya	22
Yorug'likning o'simliklar hayotidagi ahamiyati	51
O'simliklarga issiqlikning ta'siri	65
Suv- ekologik omili	75
Atmosfera havosining shakllanishida o'simliklarning ahamiyati	92
O'simliklarning edafik omillar bilan munosabati	113
Orografik omillar	146
Biotik omillar	151
O'simliklarda va o'simliklar qoplamiga inson ta'sirining ba'zi aspektlari	183
O'simliklarning hayotiy formalari va ekologik morfologiyasining ba'zi masalalari	190
Mavzuga oid testlar	206
Foydalanilgan manbalar	220

**F.A. Fayziyeva, N.J. Babamuradova,
X.R. Adizova, F.A. Nazarova**

BIOEKOLOGIYA
(I qism)

O'quv qo'llanma

<i>Muharrir:</i>	<i>A. Qalandarov</i>
<i>Texnik muharrir:</i>	<i>G. Samiyeva</i>
<i>Musahhih:</i>	<i>Sh. Qahhorov</i>
<i>Sahifalovchi:</i>	<i>M. Bafoyeva</i>

Nashriyot litsenziyasi AI № 178. 08.12.2010. Original-maketdan bosishga ruxsat etildi: 26.05.2023. Bichimi 60x84. Kegli 16 shponli. «Times New Roman» garn. Ofset bosma usulida bosildi. Ofset bosma qog'ozi. Bosma tobog'i 14,0. Adadi 100. Buyurtma №273.

“Sadriddin Salim Buxoriy” MCHJ
“Durdona” nashriyoti: Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy.
Bahosi kelishilgan narxda.

“Sadriddin Salim Buxoriy” MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy. Tel.: 0(365) 221-26-45

